

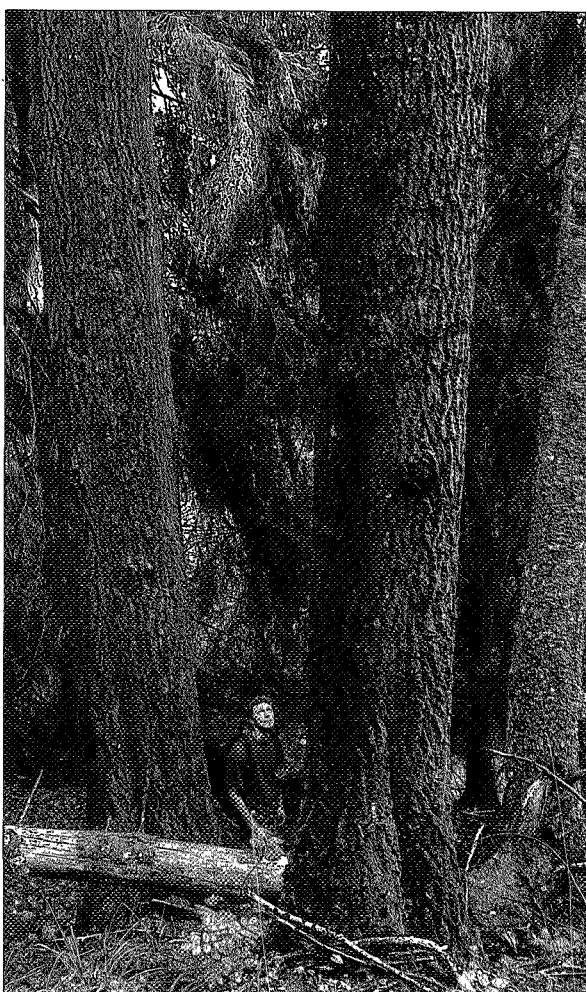
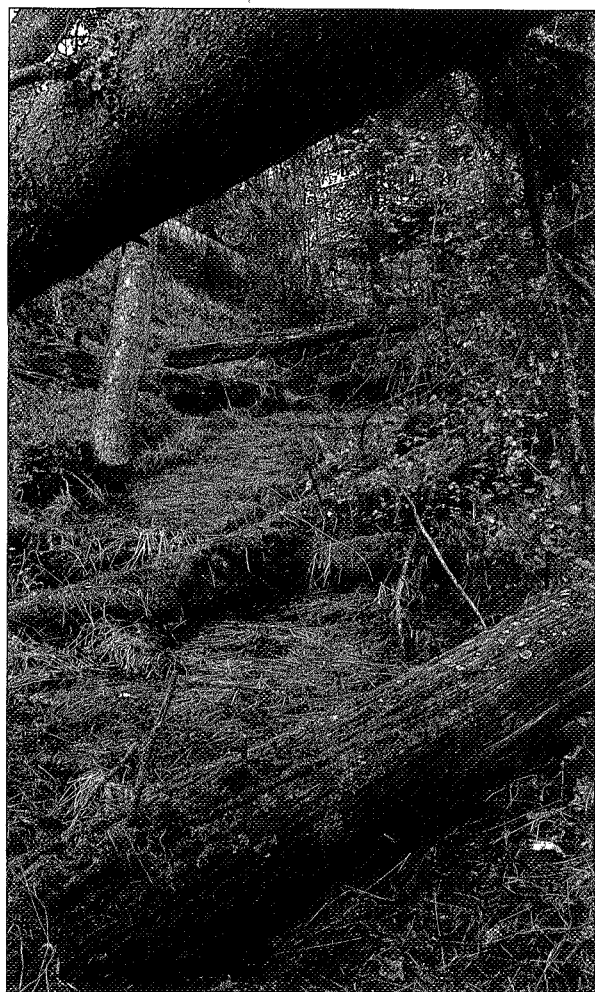

Barskog i Øst-Norge

Utkast til verneplan

Fase II

DN-rapport 1999-4

Refereres som: *Direktoratet for naturforvaltning 1999. Barskog i Øst-Norge. Utkast til verneplan. Fase II. DN-rapport 1999-4.*

Forsidebilder: Bård Bredesen

1	2
---	---

1. *Granskogsump. Vemannsås, Vestfold.*
2. *Kraftige ospestammer. Mørkvassjuvet, Telemark.*

Layout/trykk:

Adresseavisen Offset AS, Trondheim.

Opplag:

2000 eksemplarer.

Barskog i Øst-Norge

**Utkast til verneplan
Fase II**

DN-rapport 1999-4

TRONDHEIM

Forord

Vern av områder med lite påvirkta barskog har vært prioritert den siste 10-årsperioden i verneplanarbeidet i Norge. Grunnlaget for arbeidet er St.meld. nr.68 (1980-81). Vern av norsk natur, St.meld. nr.46 (1988-89). Miljø og utvikling og St.meld. nr. 40. (1994-95). Opptrapping av barskogvernet fram mot år 2000. Miljøverndepartementet har utarbeidet retningslinjer for hvordan verneplanarbeidet skal gjennomføres.

Formålet med verneplanen er å sikre et representativt utvalg av de typiske og de sjeldne/true elementene i norsk barskognatur for ettertiden. Verneplanen vil bestå av et landsomfattende nettverk av lokaliteter som er minst mulig påvirkta av menneskelige inngrep.

Direktoratet for naturforvaltning har ansvaret for å gjennomføre verneplanen etter de vedtatte retningslinjene. Verneplanen består av 4 ulike delplaner; Øst-Norge, Vest-Norge, Midt-Norge og Nord-Norge. Delplanene (fase I) for Midt-Norge og Øst-Norge er allerede vedtatt. Det er også igangsatt en utvidelse av planene i de to regionene (fase II). Fylkesmannen i hvert enkelt fylke har ansvaret for gjennomføringen på fylkesnivå.

Registreringene av verneverdige lokaliteter i Øst-Norge er gjennomført i to perioder, 1985-1990 og 1994-98. Norsk institutt for naturforskning, NINA, gjennomførte registreringer i perioden 1985-90. NINA, Siste Sjanse, Miljøfaglig Utredning ans samt en rekke andre registreringsinstanser har foretatt registreringer fra 1994-98.

I denne rapporten fremmes utvidelse av verneplanen (fase II) for Øst-Norge som en supplering av den første fasen av delplanen, i tråd med Regjeringens anbefalinger i St.meld. nr. 40 (1994-95) og Stortingets behandling av denne (Innst. S. Nr. 220 (1995-1996)).

I arbeidet med fase II er arealer på høy og middels bonitet og arealer i lavlandet prioritert. I tillegg har en prøvd å finne store områder og typeområder i soner der det ikke tidligere er opprettet barskogvernområder. Rike sumpskog, strandskog, huldrestryskog, granskog på marin avsetning og lågurtgranskog er også prioritert. Disse arealtypene er underrepresentert i barskogreservatene opprettet i fase I. Denne prioriteringen fører til at de foreslåtte områdene i stor grad ligger på privat grunn i lavlandet, og inneholder stedvis kulturpåvirket skog.

Det er oppnevnt et eget rådgivende utvalg, det regionale barskogutvalg for Øst-Norge, som skal vurdere de næringsmessige interessene opp mot verneverdiene i den enkelte lokalitet. Utvalget kommer med en anbefaling til direktoratet om hvilke områder som bør sendes på høring. Det er også oppnevnt et eget sentralt utvalg som er rådgivende i sluttbehandlingen av verneplanen.

Fylkesmennene har holdt møter og befaringer hvor en har hatt kontakt med grunneiere, organisasjoner, landbruksmyndigheter og kommuner. Dette har gitt nyttige opplysninger til arbeidet.

Desember 1999

Stein Lier-Hansen
direktør

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2, 7485 Trondheim
Telefon: 73 58 05 00 - Telefaks: 73 58 05 01
<http://www.naturforvaltning.no>

DN-rapport

Nr. 1999 - 4

Tittel: Barskog i Øst-Norge. Utkast til verneplan. Fase II.		
Utgiver: Direktoratet for naturforvaltning		
Antall sider: 256	ISSN 0801 -6119 ISBN 82 -7072 -360-6 TE 850	Dato: Desember 1999
Emneord: Barskog Naturforvaltning Naturvern	Keywords: Coniferous forest Nature management Nature Conservation	
Ekstrakt: Den nasjonale verneplanen for barskog er en viktig del av arbeidet med å sikre det biologiske mangfoldet. Målet er å sikre et representativt utvalg av de typiske og de sjeldne/ trua elementene i norsk barskognatur for ettertiden. Regjeringen har vedtatt å verne omlag 415 km ² produktiv barskog i Norge. I juli 1993 ble 76 barskogområder fredet som naturreservat i region Øst-Norge. Sammen med utvidelsen av Osloområdene, utgjør dette ca 165 km ² produktiv barskog. Faglige vurderinger av den vedtatte delplanen konkluderer med at den typiske barskogsmosaikken i regionen ikke fullt ut er dekket, at planen generelt mangler store områder og at variasjonen i de største sonene ikke er fanget opp. Lavereliggende områder og arealer på middels og høy bonitet er underrepresentert i forhold til gjennomsnittet i regionen samt at viktige skogtyper mangler. Direktoratet for naturforvaltning (DN) vurderer nå 69 lokaliteter i Øst-Norge som aktuelle i en supplering av den vedtatte verneplanen. Lokalitetene som sendes på høring omfatter ca. 250 km ² hvorav 60 km ² er på statlig eiet grunn. 5 områder er større enn 10 km ² . Areal produktiv barskog utgjør 128 km ² . DN arbeider ut fra en utvidelse av verneplanen med om lag 40 km ² produktiv barskog i Øst-Norge.		
Abstract: The National Conservation Plan for Coniferous Forest is an important part of the process of protecting the biological diversity. The goal of the Conservation Plan is to protect a representative selection of the typical as well as the rare/threatened elements of Norwegian coniferous ecosystems. The Government has decided to protect about 415 km ² of productive coniferous forest in Norway. In 1993 the Government approved of 76 nature reserves in Eastern Norway. The area of productive coniferous forest of these reserves is 165 km ² (where an extension of the Osloområdene plan is included). An examination of the already approved plan concluded that the plan in general lacks larger nature reserves. The typical mosaic of coniferous forest as well as important forest types are not sufficiently represented. Areas of high and medium productivity especially in rich areas and at low altitudes are also underrepresented compared to the average of the region. The Directorate for Nature Management (DN) has 69 localities under consideration as a supplement to the already approved plan. The areas that are considered in this supplementation at present comprise about 250 km ² where 60 km ² are State-owned, 5 localities are larger than 10 km ² . Of the total area 128 km ² are productive coniferous forest. DN aims at a protection of a total of 40 km ² of productive coniferous forest in the supplement of the conservation plan for coniferous forest in Eastern Norway.		

Innhold

Sammendrag	9
1. Innledning	11
2. Naturskog i Norge	12
2.1 URSKOG/NATURSKOG/KULTURSKOG	12
2.2 VERDIEN AV NATURSKOG	13
2.3 INTERNASJONALT ANSVAR	14
2.4 VERNEFORMÅL OG VERNEMOTIVER	14
3. Inndeling av barskogene	16
3.1 VEGETASJONSTYPER	16
3.2 NATURGEOGRAFISKE REGIONER/SKOGSONER I ØST-NORGE	16
3.3 BARSKOCTYPER	16
4. Skogbruksnæringen i Norge	18
4.1 NÆRINGSMESSIG BETYDNING	18
4.2 OMFANGET AV INNGREP	19
5. Verneplanen for barskog, generelt	21
5.1 HJEMMEL FOR VERN	21
5.2 OMFANGET AV VERN	21
5.3 REGISTRERING	21
5.4 ORGANISERING AV VERNEPLANARBEIDET	22
6. Hva vernet innebærer	24
6.1 FREDNINGSFORSKRIFTER	24
6.2 KOMMENTARER TIL DEN GENERELLE FREDNINGSFORSKRIFTEN	26
6.3 NÆRINGSMESSIGE KONSEKVENSER AV VERNET	27
6.4 ØKONOMISK ERSTATNING	27
6.5 VEDERLAG	28
7. Verneplanen for barskog, Region Øst-Norge	29
7.1 OMFANGET AV UTVIDELSEN I ØST-NORGE	29
7.2 ANNET VERN AV BARSKOG	29
7.3 REGISTRERINGER	30
7.4 BUFFERSONER	30
7.5 NYE FORESLÅTTE VERNEOMRÅDER	32
8. Beskrivelse av de enkelte lokalitetene	35
LOKALITET 1 EINARVANNET	36
LOKALITET 2 GRØNEHAUGEN (ÚTV.)	39
LOKALITET 3 TORJUSHEIA	41
LOKALITET 4 SVINGERVANN	44
LOKALITET 5 SKRÅSTADHEI-HAVSÅSEN	46
LOKALITET 6 DIKEELVA	49
LOKALITET 7 ROSSEFJELLET	51
LOKALITET 8 JOMÅSKNUTENE	53
LOKALITET 9 HAUGSJÅKNIPEN	55
LOKALITET 10 NORDSKOGEN	57
LOKALITET 11 GULSPETTIVANN	59
LOKALITET 12 GRØNNÅSLIENE	61
LOKALITET 13 LANGESUNDTANGEN	63
LOKALITET 14 HÅØYA	66
LOKALITET 15 RØNNOMDALEN	69
LOKALITET 16 MUREFJELL	72
LOKALITET 17 MØRKVASSJUVET	75
LOKALITET 18 STORSKOG	77
LOKALITET 19 SETERKOLLEN-VEMANNSÅS	80
LOKALITET 20 JORDSTØYP	82
LOKALITET 21 RØYSA	84
LOKALITET 22 MIDDAGSKOLLEN	86

LOKALITET 23	KORPEN	88
LOKALITET 24	PRESTESETER	91
LOKALITET 25	VESTRE BOLÆRNE	94
LOKALITET 26	RØDSÅSEN	96
LOKALITET 27	BEVØYA	98
LOKALITET 28	HIESTEN	100
LOKALITET 29	SLETNER	102
LOKALITET 30	ÅSERMARKA	104
LOKALITET 31	SØNDRE HÅØYA	107
LOKALITET 32	NYBRÅTEN	110
LOKALITET 34	HAGAHOGGET (UTV.)	112
LOKALITET 35	NORDRE SKAUGUMÅSEN (UTV.)	116
LOKALITET 36	ØSTMARKA (UTV.)	118
LOKALITET 37	KONGSRUDTJERN	121
LOKALITET 38	HARALDSFJELL	124
LOKALITET 39	SOLFJELLÅSENE	127
LOKALITET 40	TOFTESKOGEN (UTV.)	130
LOKALITET 41	STRYKENÅSEN	132
LOKALITET 42	BREMSÅSEN (UTV.)	134
LOKALITET 43	DOKKENE	136
LOKALITET 44	GULLERUDTJERN	138
LOKALITET 45	LUNNANE	141
LOKALITET 46	RAMFOSS	143
LOKALITET 47	HEIMSETERÅSEN	145
LOKALITET 48	KORTEFJELL/TRILLEMARKA	148
LOKALITET 49	STAVNSELVA	151
LOKALITET 50	STORÅS	154
LOKALITET 51	HAVERSTIGEN	156
LOKALITET 52	BRANDEN	158
LOKALITET 53	SKOTJERNFJELL	160
LOKALITET 54	GULLENHAUGEN	163
LOKALITET 55	TOTENÅSEN (UTV.)	166
LOKALITET 56	SKJELLINGSHOVDE	168
LOKALITET 57	BEGNA	171
LOKALITET 58	SAMDALEN	174
LOKALITET 59	LIADALAN (UTV.)	176
LOKALITET 60	ÅSEN (HONNSRØVE)	179
LOKALITET 61	STIMANNSBERGET	182
LOKALITET 62	ROTLIA (UTV.)	184
LOKALITET 63	KLØVSTADHØGDA (UTV.)	186
LOKALITET 64	JUKULEN (KNØSEN)	188
LOKALITET 65	SVARTÅSFJELLET	190
LOKALITET 66	TRONKBERGET	192
LOKALITET 67	FUGGLIA	194
LOKALITET 68	OSDALSJØHØGDA	196
LOKALITET 69	GRØTTINGEN (HANESTADNEA) (UTV.)	198
9.	Forklaring av ord og uttrykk	200
10.	Litteraturliste	202
	Vedlegg I	209
	Vedlegg II	251

Sammendrag

Vern av barskoger er en viktig del av arbeidet med å sikre det biologiske mangfoldet i Norge. I henhold til nasjonale målsettinger og internasjonale avtaler, har Norge forpliktet seg til å iverksette tiltak for vern, restaurering og bærekraftig bruk av dette mangfoldet.

Verneplanen for barskog er ett av virkemidlene for å sikre det biologiske mangfoldet i skog. I tillegg til slikt vern, som vil omfatte omlag 1% av det produktive arealet, må nødvendige hensyn innarbeides i forvaltningen av andre arealer.

Regjering og Storting har satt opp rammene for arbeidet med verneplanen. I juni 1996 sluttet Stortinget seg til St.meld. nr. 40 (1994-95) Opptrapping av barskogvernet fram mot år 2000. Et flertall sluttet seg her til at ca. 1,06 % av den produktive barskogen skal være fredet innen år 2000.

I tillegg ble det bedt om at det ble iverksatt et arbeide med å vurdere behovet for et utvidet vern. Det ble også understreket at en i forvaltningen av de registrerte områdene måtte ta hensyn til de kartlagte verneverdiene selv om områdene ikke ble vernet.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) leder arbeidet med verneplanen. Fylkesmennene i hvert fylke har ansvaret for kontakten til partene, utarbeidelsen av verneforslag og for gjennomføring av de lokale høringene.

Til hjelp i dette arbeidet er det oppnevnt egne regionale barskogutvalg. Disse skal på bakgrunn av de rammene som er gitt og etter en avveining av verneverdi og næringsinteresser, gi råd om hvilke lokaliteter som det bør utarbeides verneforslag for.

DN arbeider nå med en utvidelse av verneplanen i region Øst-Norge (Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold, Buskerud, Oppland, Akershus, Hedmark og Østfold) på omlag 40 km² produktiv barskog. Dette vil komme i tillegg til de 150 km² produktiv barskog som ble fredet ved vernevedtak i 1993. I tillegg kommer 15 km² produktiv barskog i Oslomarka.

Her fremmes et høringsutkast som omfatter 69 lokaliteter med i alt 250 km² eller ca 128 km² produktiv barskog. Om lag 60 km² av totalarealet er statlig eiet grunn (Statskog, Forsvaret og Direktoratet for naturforvaltning). De aktuelle verneforslagene berører omlag 600 private grunneiere. Ett område, Oust i Akershus fylke, er sendt på lokal

høring før resten av planen etter ønske fra grunneier.

Fem av områdene i høringsutkastet er større enn 10 km². Etter råd fra det regionale barskogutvalget, sendes disse fem områdene på høring sammen med resten av planen. Disse områdene har til sammen 54 km² produktiv barskog. Det er åpenbart at det innenfor arealrammen på 40 km² produktiv barskog vil være vanskelig å både innfri målsetningene om å dekke opp viktige skogtyper i de ulike sonene og samtidig få vernet store sammenhengende områder. En ber derfor høringsinstansene vurdere disse fem områdene for seg, da det vil være vanskelig å få med flere enn ett eller to av dem i denne planen.

En omfattende høringsprosess med lokal og sentral høring vil gi alle aktuelle parter mulighet til å komme med sine synspunkter på utkastet til utvidelse av verneplanen. Alle uttalelser vil bli lagt ved saken helt til sluttbehandlingen i Regjeringen, som fatter det endelige vernevedtaket.

I høringsutkastet er det presentert en generell fredningsforskrift. Det er i tillegg utarbeidet egne fredningsforskrifter tilpasset hvert enkelt område som grunneiere vil få tilsendt i forbindelse med den lokale høringen. Justeringer av disse vil skje på bakgrunn av høringene.

I naturreservatene vil hele økosystemet bli fredet, dvs, alle planter og dyr og de økologiske prosessene i området (forråtnelse, vindfelling, innsektangrep m.m.). Alle inngrep i området vil være forbudt (skogsdrift, dyrking, grøfting, motorferdsel m.m.). Jakt, fiske og sanking av bær og sopp vil fortsatt være tillatt. Husdyr- og reinbeite vil fortsatt være tillatt.

I forbindelse med fredning som naturreservat, vil den enkelte grunneier ha krav på erstatning. Erstatningen skal fastsettes i samsvar med reglene i ekspropriasjonsloven. Det vil være det påregnelige økonomiske tapet for den enkelte grunneier som vil bli erstattet. Denne beregningen baseres på aktuell skogtilstand, terrengforhold, tilgjengelighet, lønnsomhet ved drift m.m. Erfaringene hittil viser at i 80-90 % av tilfellene løses sakene i minnelighet.

1. Innledning

«En skog er så mye mer enn trær. Skogen er ikke bare hjem for planter og dyr, det er de som er skogen.» (Åke Aronsson).

Barskogene våre danner økosystemer med en enorm variasjonsrikdom som er under stadig utvikling. Et enkelt treslag som gran eller furu blir her en liten del som er helt avhengig av resten av systemet for å finne levevilkår.

Skogen i Norge dekker ca. 37 % (119 200 km²) av landets totalareal. Våre skoger er en del av den nordlige (boreale) barskogsonen som strekker seg gjennom de skandinaviske land og de nordlige deler av Russland og Nord-Amerika. Nord for denne sonen ligger den treløse tundraen og i sør ligger en blandingskog av bar og lauv som går over i ren lauvskog.

Den boreale barskogsonen domineres av en lang rekke bartrearter. I Norge finner vi 4 naturlig forekommende arter av bartrær og ca. 20 lauvtrær. Det er vår vanlige gran, furu, bjørk, or og osp som er hovedtreslagene. På Sørlandet og langs kysten av Vestlandet har vi også innslag av en rekke mer varmekjære lauvtrearter i edellauvskogen (nemoral region).

Den siste istiden tok slutt for 8-10 000 år siden. Landet ble da gradvis dekket med vegetasjon. Skogsamfunn etablerte seg etter hvert i takt med klimaforbedringer og -forverringer. Skogene i dag er helt forskjellige fra de vi hadde her i landet for f.eks. 5000 år siden. Dagens skoger vil også endres i takt med nye klimaendringer.

I tidsrommet 7000 - 5500 f. Kr. hadde furuskogene sin store ekspansjon. Furu kom østfra og fortrent gradvis bjørka. I en senere periode ble furuskogene fortrent av mer varmekjære lauvtrær (edellauvskog) og vi fikk furu som dekket store områder høyt til fjells (Hardangervidda). Først for 2500 år siden kom grana inn som et nytt treslag. Innvandringen skjedde østfra og grana er fortsatt på vandring vestover og nordover.

Grana som er det treslaget som i dag har størst økonomisk betydning, er således et «nytt» treslag her i landet. I dag finner vi naturlig granskog på Østlandet, Sørlandet, Trøndelag og Nordland nord til Saltfjellet. I tillegg finner vi spredte forekomster av naturlig gran i Finnmark. Denne grana («sibirgran») er en vestlig utløper fra den store russiske taigaen. Furuskogen finner vi derimot over hele landet. På Vestlandet og nord for Saltfjellet er det furu som er

det naturlige bartreslaget. Granskogen som finnes her i dag er plantet gjennom de siste 100 årene.

Skogsamfunnet produserer oksygen og binder karbondioksid. Skogene har stor betydning for klimaet, de demper vindhastigheten, regulerer vannhusholdningen, hindrer erosjon og gir levevilkår for planter og dyr. Skogressursene har i uminnelige tider vært utnyttet og gitt grunnlag for overlevelse og bosetting i landet.

Utnyttelsen av skogressursene har til tider vært svært stor. Trær ble brukt som brensel til varme, matlaging, tørking av korn, saltkoking, materialer, redskaper, trekullbrenning osv. Historisk har også et utstrakt utmarksbeite av husdyr, svedjebruk, brensel i forbindelse med gruvedrift og etterhvert trelastproduksjon satt sitt preg på skogene våre. Enkelte steder i landet ble skogene faktisk utnyttet så sterkt at de ble fullstendig uthogd og rasert (f.eks. Rørosvidda).

Fra 1930-åra fikk vi utviklingen av bestandsskogbruket der målet har vært å øke skogproduksjonen. Dette skulle skje ved flatehogst og planting. I skogløse området og i områder med furuskog og bjørkeskog i Vest Norge og Nord-Norge, ble det lagt stor vekt på skogreisning og treslagskifte til granskog.

Bestandsskogbruket er utviklet til en svært intensiv driftsform med vekt på å produsere mest mulig bartrevirke. Dette sammen med store naturinngrep som vegbygging, bebyggelse, kraftlinjer og oppdyrking har ført til at de gjenværende arealene med naturskog minker for hvert år. I tillegg viser registreringer at det meste av denne naturskogen også til en viss grad har vært utsatt for menneskelig påvirkning.

En intensiv skogsdrift fører med seg en dramatisk endring av skogarealene fra naturskog til utprega kulturskog. Denne omformingen av skogarealene har stor innvirkning på dyre- og plantelivet, og i dag finner vi halvparten av våre trua/sjeldne arter i skog. Det er derfor reist krav om at representative arealer med mest mulig urørt barskog må fredes som et sikkerhetsnettverk over hele landet.

For å bevare det biologiske mangfoldet i skog, er det selvsagt også viktig å vurdere utnyttelsen av de arealene som ikke fredes etter naturvernloven. Både næringen selv og offentlige myndigheter har de senere årene lagt vekt på bærekraftig skogbruk gjennom bedre skolering av den enkelte eier eller entreprenør, og gjennom utarbeidelse av mer spesifikke miljøkrav.